

μπερ: λέξ. βουλγ. βάτραχοι. Στ. 20 ὁ μ': σάν, ώσάν. 'Από τὸ ὁμοίος. Στ. 20 Τ σ α κ ν ί τ σ ι: πελικοῦδι, κομμένο ξύλο λεπτό καὶ ψιλό. 'Η κατάληξι «τσι» καὶ «τσι» εἶναι ὑποκοριστική. Μεταφορικῶς ἐδῶ σημαίνει κορίτσια λεπτά, ἀναιμικά καὶ ἀδύνατα. Στ. 22. ἄ δ ε ι α φ η κ ἄ ρ ι α: ἄδεια θηκάρια, μεταφ. ἄδεια ἑσωτερικὴ ἀξία.

ΣΗΜ. Γ'. Φιλιππουπολίτες καὶ Στενιμαχίτες πολὺ-πολὺ δὲν χωνεύονταν στὰ παλῆὰ τὰ χρόνια. Οἱ Φιλιππουπολίτες ἀποκαλοῦσαν τοὺς Στενιμαχίτες λ α γ γ ε ρ ἄ δ ε ς: ἀπὸ τῆ λέξι «λάγγερος», κατακάθι τοῦ ρακιοῦ, οἱ δὲ Στενιμαχίτες τοὺς Φιλιππουπολίτες «μ α τ σ ἄ κ ι α» δηλ. θηλυπρεπεῖς, γατούλες.

ΧΙ. Τὰ καστρινὰ κορίτσια.

Τὰ κορίτσια ἀπὸ τὸ Κάστρο κάνανε ἀναφορά καὶ τῇ δίνουν στὸν Δεσπότη καὶ ζητοῦνε παντρεῖα.
Κι' ὁ Δεσπότης τὶς ἐλέγει: «Λάβετε ὑπομονὴ νὰ ρωτήξω νὲ ξετάξω, ποῦνε οἱ καλοὶ γαμπροί.
5 Οἱ καλοὶ γαμπροὶ κορίτσια εἶνε στὴν 'Ανατολή: ἓνας παίζει στὸ κλαρίνο κι' ἄλλος παίζει στὰ χαρτιά, κι' ἄλλος κάμνει τὸν σαράφη μὲ τὰ κάλπικα φλουριά.
"Ένας κάμνει τὸν μπακάλη μὲ τὶς σάπιες τὶς ἐληές
9 κι' ἄλλος εἶχε πᾶρε-δῶσε μέρα νύχτα μὲ καλές.

ΣΗΜ. Α'. Στενιμαχίτικο τραγούδι, κοροϊδευτικὸ γιὰ τὰ κορίτσια τῆς Φιλιππούπολης, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἔξω ἀπὸ τὸ Στενιμαχο νέους. Βλέπε Γ' σημεῖωση τοῦ προηγούμενου τραγουδιοῦ.

ΣΗΜ. Β'. Στ. 1. Κ ἄ σ τ ρ ο ὀνομάζουν οἱ Στενιμαχίτες τὴν Φιλιππούπολι. Στ. 6 παί ζ ε ι τ ὸ κ λ α ρ ῖ ν ο: μεταφ. πεινᾷ, εἶνε χωρὶς δουλειά, Στ. 7 κ ἄ λ - π ι κ α=κίβδηλα. Στ. 9 μ ἔ κ α λ ἔ ς=εἴρων μὲ διεφθαρμένες γυναῖκες.

ΧΙΙ. 'Η Μανιώ.

Allegro

Μανιώ... μου τὰ... θαρπὶ... να... σου Μανιώ

μου τὰ... θαρπὶ... να σου ποιά τὰ χυ

χω... ρε μὲ... να Ἄ... μὰ... ἀν' Ἄ...

μὰντιουζέη Μα... νιώ.

- Μανιώ μου, τὰ σκαρπίνια σου ποιὸς τᾶχει χωρισμένα;
 Μανιώ μου τὰ φουστάνια σου ποιὸς τᾶχει χαρισμένα;
 Ἀπόψε κλέψαν τὴ Μανιώ τρεῖς Τοῦρκοι χουβαρντάδες,
 τὴν πῆραν καὶ τὴν ἔφεραν στοὺς κάτω μαχαλάδες.
 5. Στὸν δρόμο τοὺς ξεπρόβαλαν τρεῖς Τοῦρκοι παραπάνω,
 τί ἔπαθες, Μανιώκα μου; ἄχ τὰ μυαλά μου χάνω!
 Μανιώ μου, δὲν σοῦ εἶπα-ἐγὼ τοὺς Τούρκους νὰ φοβάσαι;
 Πὼς τᾶθελες καὶ τᾶπαθες, τώρα π' ἀνάθεμά σε!
 Σκαρπίνια πάντα γύρευες νὰ εἶσαι φορεγμένη;
 10. σκαρπίνια τώρα φόρεξες, μὰ εἶσαι γκαστρωμένη!
 Γύρισμα: Ἀμάν, ἀμάν Γκιουζέλ Μανιώ.
 ΣΗΜ. Α'. Στενιμαχίτικο καὶ Φίλιππουπολίτικο τραγοῦδι.
 ΣΗΜ. Β'. Στ. 8 πὼς: ὅπως,

ΧΙΙ. Ἡ κόρη τοῦ Τζερβάνη.

- Ἐνα βραδάκι θέλησα νὰ πάγω στὸ σεργιάνι,
 κι' ἀπάντησα στὸν δρόμο μου τὴν κόρη τοῦ Τζερβάνη,
 ἦταν κοντὴ καὶ λυγερή, ξανθιά καὶ μαυρομμάτα,
 κι' ἔλαμπαν τὰ ματάκια τῆς ὅλο χάρι γιομάτα.
 5. Σεινάμενη-κουνάμενη ἐδῶ κι' ἐκεῖ πατοῦσε.
 σὰν περδικούλα στέκονταν σὰν ἀετὸς πετοῦσε.
 Εὐχαριστῶ σε, Παναγία, πού μ' ἔλαχε στὴ στράτα,
 καὶ τώρα κάνε ταῖρι μου αὐτὴ τὴ μαυρομμάτα.

ΣΗΜ. Α'. Φίλιππουπολίτικο τραγοῦδι.

ΣΗΜ. Β'. Στ. 2. Τὴν κόρη τοῦ Τζερβάνη: παράβαλε τὸ I
 τραγοῦδι τῆς συλλογῆς. Στ. 3 ξανθὴ καὶ μαυρομμάτα: αἱ ξαν-
 θιές εἶνε συνήθως γαλανομμάτες, ξανθιές μὲ μαῦρα μάτια ἀποτελοῦν ἐξαί-
 ρεσι, μὰ γι' αὐτὸ εἶνε καὶ περιζήτητες. Στ. 4 χάρι: ἄλλη ἐκδοχὴ ὅλο χαρές.
 Στ. 8 στράτα: δρόμος.

ΧΙV. Τὸ φοβερὸ Φιρμάνι

- Ἦταν τὸ ξέβγα τοῦ μικροῦ κ' εἰκοσιτρεῖς τοῦ μηνά,
 ὅταν ὁ Τοῦρκος ἔβγαλε τὸ φοβερὸ Φιρμάνι.
 Μαζεύουν ἄντρες καὶ παιδιὰ, ἄντρες καὶ παλλικάρια,
 καὶ τὸν Γεωργάκη ἀρπάζουνε καὶ στὸ στρατὸ τὸν στέλνουν.
 5 Οἱ μάννες κλαῖνε τὰ παιδιὰ, τοὺς ἄντρες οἱ γυναῖκες,
 καὶ ἡ νεόπαντρη Μανιώ, ἡ κόρη τοῦ Κασάπη
 κλαίγει κι' αὐτὴ τὸν ἄντρα τῆς, μαδάει τὰ μαλλιά τῆς
 —Γεωργάκη μ' τί θὰ γίνουμε, κι' ἐγὼ τί θ' ἀπογένω,
 ἂν λαβωθῇς πουλάκι μου κ' ἂν σκοτωθῇς, νενέ μου;

- 10—Μανιώ μ' τὰ μαύρα φόρεσε καὶ φύτεψ' ἓνα κλῆμα,
 κι' ἄν ξεραθῇ τὸ κλῆμα μας θὰ χάσω τὴ ζωὴ μου,
 κι' ἄν ξεραθῇ τὸ κλῆμα μας κι' ἄν χάσω τὴ ζωὴ μου,
 στεῖλ' τὸ παιδί μας στὸν παππᾶ νὰ πάει νὰ μαθητέψη,
 14 τὸ τί τραβοῦν οἱ Χριστιανοὶ καὶ ποῦ πάει ὁ μπαμπᾶς του.

ΣΗΜ. Α'. Στενιμαχίτικο τραγούδι ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνα, ὅταν ἄρχισαν καὶ τοὺς Χριστιανοὺς νὰ παίρνουν οἱ Τοῦρκοι στὸν στρατό τους.

ΣΗΜ. Β'. Στ. 1. Τὸ ξέβγα τοῦ μικροῦ: τὸ τέλος τοῦ Φεβρουαρίου. Στ. 1 Κι' εἰκοσιτρεῖς τοῦ μῆνα: εἶναι βέβαια μιὰ περιττολογία ὡς καὶ στὸν παρακάτω τὸν 3 στίχο, ἀλλὰ ὁ λαϊκὸς ποιητὴς θέλει νὰ τονίσει τὰ γεγονότα καὶ τίς χρονολογίες ἐκεῖνες ποῦ τοῦ κάνουν ἐντύπωση. Στ. 2 Φιρμάνι: αὐτοκρατορικὴ διαταγή. Στ. 10 φύτεψε ἓνα κλῆμα. Οἱ Στενιμαχῖτες σὰν λαὸς κατ' ἐξοχὴν ἀμπελουργικοὺς δύνουν ἰδιαίτερη προσοχὴ στὸ κλῆμα καὶ εἶχαν ἰδιαίτερο ἅγιο, τὸν ἅγιο Τρέφωνα, προστάτη τῶν ἀμπελώνων. Στ. 13 Στεῖλ' τὸ παιδί μας στὸν παππᾶ νὰ πάη νὰ μαθητέψη. Γιά τὰ σχολεῖα τοῦ Στενιμάχου βλέπε τὴν ἐμπεριστατωμένη μελέτη τοῦ Βλ. Σκορδέλλη στὸν Α' τόμο τῶν «Θρακικῶν».

XV. Τῆς βιγκέρας.

- 1—'Εμεῖς δὲν ἤρταμε(ν) ἐδῶ
 νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε,
 μόνο σὰς ἀγαπούσαμε
 κι' ἤρταμε νὰ σὰς δγιοῦμε.
 5—Σήκω καλὴ νοικοκυρά,
 γουργούρισε ἡ κοιλιὰ
 κέρνα μας τὸν «Σικτίρ-καφέ»
 νὰ πᾶμε στὴ δουλειά μας.

ΣΗΜ. Α'. Φιλιππουπολίτικο τραγούδι.

ΣΗΜ. Β'. Στ. 5 γουργούριζω: λέξεις ὀνοματ. 'Απὸ τὸ «γοῦρ» «γοῦρ» ποῦ κάμνει ἡ κοιλιὰ, ὅταν εἶνε ἐντελῶς ἄδεια ἢ παραγεμάτη μὲ ὕγρ.

ΣΗΜ. Γ'. ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ. Αἱ Βιγκέρες. Ὡς τὰ 1877—1879 δηλ. ὡς τὴν ἀπελευθέρωσι τῆς Βουλγαρίας, τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ τῇ λῆξει τῆς ρωσικῆς κατοχῆς, ἡ μόνη σχεδὸν ψυχαγωγία τῶν χριστιανῶν τῆς Φιλιππούπολης καὶ τοῦ Στενιμάχου ἦταν αἱ βιγκέρες, ἥτοι βραδυνὲς οἰκογενειακὲς συναναστροφές. Τὸ βράδυ τῆς ὀνομαστικῆς γιορτῆς τοῦ νοικοκύρη καὶ σπανιότερα τῆς νοικοκυρᾶς καὶ τοῦ μεγάλου τῶν γυιοῦ, συγγενικὲς καὶ πολὺ φιλικὲς οἰκογένειες μὲ τὸ φαναράκι στὸ χέρι πῆγαιναν στὸν ἐορτάζοντα. Μετὰ τὸ πατροπαράδοτο γλυκὸ καὶ τὸν πρῶτο καφέ, ἔφερναν τὸ κρασί σ' ἓνα δίσκο μὲ ποτηράκια γεμάτα καὶ στὸ μέσο τὸ πιάτο μὲ τοὺς μεζέδες· ἀκολουθοῦσαν κατὰ διαστήματα τ' ἄλλα τραταμένα. Ἡ διασκέδασι ἄρχιζε συνήθως ἡσυχᾶ-ἡσυχᾶ μὲ τὸ κοβεντολόγι. Κάποιος θὰ διηγηθῇ κανένα νόστιμο ἐπεισόδιο τῆς ζωῆς του, ἢ κάποιου γνωστοῦ του, θ' ἀναφέρῃ κανένα ταξίδι του, ἄλλος θὰ πῇ κανένα

ἀνέκδοτο, κάποιο ἀστείο, κανέναν χωρατᾶ, κι' ἔπειτα ἄρχιζαν τὰ τραγούδια καὶ τὸν χορὸ τὸν συρτό, τὸν πηδηχτό, τὸν χασάπικο κτλ. Αἱ συζητήσεις ἦταν σπάνιες στὶς βιγκέρες ἀκόμη καὶ γιὰ τὰ τοπικὰ ζητήματα, γιὰ νὰ μὴ καταλήξουν σὲ προσωπικά· ὁ χορὸς καὶ τὸ τραγοῦδι διακόπτιονταν μὲ τὰ συνηθισμένα οἰκογενειακὰ παιχνίδια, τὸ «δαχτυλίδι», τὴν «κολοκυθιά», τὸν «βασιλιᾶ» κτλ. γιὰ νὰ ξαναρχίσουν μὲ μεγαλειότερη ζωηρότητα. Οἱ δῖσκοι πηγαινοήρχονταν. Ἀλλὰ κάποτε ἔπρεπε νὰ δοθῇ ἕνα τέλος σ' ὅλα αὐτὰ, καὶ ὁ κόσμος νὰ γυρίσῃ στὸ σπίτι του. Κατόπι ἀπὸ τόσο κρασοπότι ὁ δεύτερος καὶ τελευταῖος καφές, ἐννοεῖται, ὅτι ἐπεβάλετο. Ἀλλὰ πῶς νὰ τὸν παρουσιάσῃ ἀφεαυτοῦ τῆς ἡσπιτονοικοκυρά, ἀφοῦ αὐτὸ θὰ ἰσοδυναμοῦσε μὲ τὸ νὰ ἔλεγε στοὺς φίλους νὰ τῆς ἀδειάσουν τὴν γωνιά; Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς στὴν κατάλληλη ὥρα ἕνας τῆς συντροφιάς καὶ συνήθως ὁ πιδὴ ἡλικιωμένος ἄρχιζε τὸ παραπάνω τραγοῦδι, οἱ ἄλλοι τὸν συνόδεuan, ἡ νοικοκυρὰ παρουσίαζε τὸ τελευταῖο καὶ τὸ ἐκλεκτότερό τῆς τραταμέντο, συνήθως σπιτίσιους κουραμπιέδες. Ἐνα ἀκόμη κρασάκι, καὶ ἀκολουθοῦσε ὁ «οικτίρ-καφές», ὅς τὸ μεταφράσω ἐπὶ τὸ σημαντικότερον «καφές, ξεκουμπίσου ἀπ' ἐδῶ».

XVI. Ἡ Καλλινίτσα

- 1 Καλλινίτσα στολισμένη δώδεκα χρονῶ,
δώδεκα χρονῶ τὴν πῆρε ὁ Γιαννίτσαρος,
ποὺ στὰ μάρμαρα πατοῦσε καὶ κορνιαχτίαζε,
μὲς στὰ σύννεφα κρυβιοῦνταν κι' ἀστροδόξαζε
- 5 - Τί σὲ λέει Γιάννιο μ' τ' ἄστρο τί σὲ ἠμολογáει;
Τί σὲ λέει Γιάννιο μ' τ' ἄστρο καὶ τὸ σύννεφο;
— Ὅλα τ' ἄστρα ἕνα λένε μὲ τὰ σύννεφα:
ἕνα(ν) κάρabi κινδυνεύει, δὲν εἶν' νὰ χαθῇ.
Καλλινίτσα τὸν ἐλέγει καὶ παρακαλεῖ:

10 — Μάθε μ', Γιάννιο, τὸ δοξάρι καὶ τὸν πόλεμο.

— Πᾶνε σὺ μὲ τὰ κορίτσια καὶ τὲς ἑμορφες
καὶ γιὰ μένα τὸ δοξάρι καὶ ὁ πόλεμος.

— Πᾶνε σὺ μὲ τὰ κορίτσια καὶ τὲς ἑμορφες.

— Μ' ἂν σὲ μόθω τὸ δοξάρι δράκον-πόλεμο

15 τρυφερούτσκη θὰν πηγαίνης καὶ θὰ σκοτωθῇς.

— Μάθε μ', Γιάννιο, τὸ δοξάρι καὶ τὸν πόλεμο
κι' ἄς παγαίνω τρυφερούτσκη κι' ἄς νὰ σκοτωθῶ.

...
"Α νὰ κάνουμε στεφάνι μ' ἄγριολούλουδα,

20 στεφανώνοντας τὸν Γιάννιο μὲ τὴ Μαβρογιάν.

ΣΗΜ. Α'. Παμπάλαιο στενιμαχίτικο τραγούδι, ποὺ μὲ πομπὴ καὶ παράταξι
τὸ τραγουδοῦσαν τὰ κορίτσια τῇ μέρᾳ τοῦ "Αη-Γιαννίου, 24-Ιουνίου.

ΣΗΜ Β'. Στ. 3 καὶ κορνιάχτιαζε: ἔβγαζε κορνιάχτο, σημεῖο ἀν-
δρείας. Στ. 4 κι' ἀστρὸδόξαζε: ἐδόξαζε, ἐλάτρευε τ' ἄστρα. Στ. 5 τι
σὲ 'μολογᾷ: τί σοῦ ὁμολογεῖ, τί σοῦ δείχνει, τί σημεῖα σοῦ φανερῶ-
νει. Στ. 8 "Ενα κάρabi κινδυνεύει δέν εἶν' νὰ χαθῇ:
μάντευμα γιὰ τὸ Στενίμαχο, ὅτι θὰ ἐκινδυνεύει ἀπὸ κάποια ἐπιδρομὴ, ἀλλὰ θὰ
σωζότανε. Στ. 10 δοξάρι: τοξάρι, τόξο. Στ. 10 Καὶ τὸν πόλεμο:
δηλ. τὴν τέχνη τοῦ πολέμου. Στ. 14 δράκον-πόλεμο: ἴσως νὰ πρέπη
νὰ γράφη δράκων πόλεμο, δηλ. πόλεμο μὲ δράκους, μεταφορ. μὲ φοβεροὺς ἑχ-
θρούς. Στ. 15 Τρυφερούτσκη ἀντὶ τρυφερούτσκη. Στ. 20 μὲ τὴ
Μαβρογιάν: μὲ τὴ Μαβρογιάννισα. Μὲ τὴ λέξιν αὕτῃ χαρακτηρίζει ὁ
Χορὸς τὴ γυναῖκα τοῦ Γιάννιου. Ἀλλὰ γιὰτὶ Μαβρογιάννισα; ἡ προσθήκη τοῦ
ἐπιθέτου «μάβρη» μὴπως εἶνε ἐπαλήθευσι τῆς μαντείας τοῦ συζύγου της, ὅτι ἂν
μάθῃ τὴν τέχνη τοῦ πολέμου καὶ νὰ χρησιμοποιῇ τὸ τοξάρι. θὰ σκοτωθῇ στὸν
πόλεμο νέα ἀκόμα; Μήπως πρόκειται γιὰ καμμιά στενιμαχίτισσα Ζιάν-ντ-"Αρκ;
"Αγνωστο.

ΣΗΜ. Γ'. ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ. 'Η πομπὴ καὶ ἡ γιορτὴ τῆς Καλ-
λινίτσας. Ὁ κύριος Βασίλης Μίλτισογλου, στενιμαχίτης καὶ καλὸς τρα-
γουδιστής, μετανάστης τῶρα στὴ Θεσσαλονίκη, στὸν ὅποιον χρεωστῶ ἐπίσης
καὶ τὴ μελωδίᾳ τῆς Καλλινίτσας, νὰ πῶς περιγράφει σὲ στενιμαχίτικη διάλεκτο
τὴ γιορτὴ τῆς Καλλινίτσας, ποῦ, ἕως τὰ 1906 τακτικώτατα τὴν γιόρταζαν τὰ
κορίτσια τοῦ Στενιμάχου κατὰ ἓνα παμπάλαιο συνήθειο.

1. —Πρὶν ἀπὸ δυὸ-τρεῖς μέρες ἀπ' τ' ἄη Γιάνν' τοῦ Κλήδονα ὀτοιμάζονταν
νὰ κάμαν τὴν Καλλινίτσα. Διάλεξαν ἓνα κορίτς 10—14 χρονῶ ἀπὸ σοῖ
τζορμπιτζίτικο, 'κόμα τὸ καλούτσικο, κι' ἀνήμερα τ' ἄη-Γιάνν' πρὶν νὰ βγῇ ὁ
ἥλιος τῶκαναν Καλλινίτσα. Τὸ ἀλλάζαν ὁμ' νύφ', τὸ ἔβαναν διαμαντικά,
5. πέπλα βέλο καὶ τέλια καὶ λογιόντας· λογιῶ λουλούδια. "Ηβγαῖναν
κατόπ' νὰ τὴ σεργιανίσουν. Δυὸ κορίτσια μεγαλείτερα ἀπ' τὴ Καλ-
λινίτσα τὴ βαστοῦσαν ἀπὸ τὴ μασχάλη δεξιὰ ἢ ἄλλ' ζερβά ἀλα-
μπρασέτα. "Αλλὰ τέσσερα κορίτσια περπατοῦσαν ἀνάποδα, μὲ τὸ πρόσωπο
10. πρὸς τὴν Καλλινίτσα, τέσσερα-πέντε βήματα μπροστὰ καὶ τὴν μυίγιαζαν μὲ
τὰ φουσηρά. Ἀπὸ πίσου της πάλ' ἤρχονταν καταπόδ' ὅλα τ' ἄλλα κορίτσια τοῦ

- μαχαλᾶ, εἴκοσ', τριάντα καὶ καμμιάφορα παραπάν. Λογιούρ λογιούρ' στὴν Καλλινίτσα πέντε-δέκα παλλικαράκια τοῦ μαχαλᾶ τὴν φύλαγαν, σὰν νὰ ποῦ.
15. με «τιμ ἰτιή φρζουρ» με τὰ κοντάρια, τίς βέγγες, καὶ φάλλαγγες νὰ μὴν τὴν προσβάλλαν. Κι' ἅμα τὴ σεργιάνιζαν ὡς τὸ μεσμέρ' τραβοῦσαν σὲ κανένα σα' λάχη κι' ἐκεῖ ξιρώγαν κατὶ μαρούλια, ὀπωρικά, ψωμί καὶ τυρὶ καὶ διασκέδαζαν. Κατὰ τίς ἐννιά ἀλατούρκα (δηλ. 3 μ.μ.) γύριζαν τὰ κορίτσια ἢ στὴς
20. Καλλινίτσας τὴν αὐλὴ ἢ σὲ καμμιὰ γειτονικεῖα πρὸ εὐρύχωρ'. Ἐκεῖ διάλεγαν ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλείτερα κορίτσια καὶ μέσα σ' ἕνα μπακιρτοῖς σκεπασμένο μὲ μιὰ μεσάλα κάθε κορίτς ἔχωνε τὸ σημάδι τ', χωρὶς νὰ ξέρ' κανένας τί βάν'.— Κατάβραδα στὴν ἴδια τὴν αὐλὴ, τὰ κορίτσια προσκαλοῦσαν τὴ μάννα τῆς
25. Καλλινίτσας καὶ 4—5 ἄλλες γειτόνισσες ὁμ' ἐπιτροπῇ. Τότε πιά ἕνα κορίτ' τὸ πρὸ ἔξυπνο ὀνομάτιζε τί θὰ γίν', τί εἶνε, τί καλὸ ἢ κακὸ θὰ δῶγῃ ἐκείνης ποῦ θάβγαζαν τὸ σημάδ', καὶ κατόπ' ἢ Καλλινίτσα ἐβγαζεν ἀπὸ ἕνα-ἕνα τὰ σημάδια. Ἔτσι ἔλεγαν: "Ὅποια εἶνε ἄξια καὶ καλὴ θὰ πάῃ στὸν "Αἰγιο
30. Τάφο, κι' ἐβγαζαν ἕνα σημάδ'. "Ὅποια εἶνε ἄξια καὶ καλὴ θὰ παντρεφτῇ ἀπ' ὅλα τὰ κορίτσια ἀρχήτερα. "Ὅποια εἶνε ἀνάξια καὶ κακία, θὰ φάῃ ξύλο αὐτὴ τὴ βδομάδα ἀπὸ μπαμπὰ τς, καὶ πάει λέγοντας. "Ὅταν τελείωνε κι' αὐτό, τὰ κορίτσια χορεύαν ἕνα τραγοῦδ' ποῦ λέει: "Αἶντε τώρα Καλλινίτσα
35. νὰ χορέψουμε» καὶ ἔπειτα καθένας πάγαινε στὸ σπίτι τ'.

Λεξιλόγιο τῶν κυριωτέρων λέξεων. Στ. 3 τὰ ὀρμπατζίτικοι: κορίτσι πρῶχοντος. Στ. 8 ἀλαμπρότητα: ἱταλ. λέξεις: μπράτσο. Στ. 11 φουσηρό: βαντάγια. Στ. 12 λογιούρ, λογιούρ': ὀλόγυρα. Στ. 15 φάλλαγγες: τριγωνικὰ παιγνίδια ἀπὸ χαρτί. 16 σαλάσσι: ἐξοχικὸ καφενεῖο. Στ. 21 μπακιρτοῖς: μικρὸ μπακίρι, χάλκωμα. Στ. 21 μεσάλα: προσόψι. Στ. 32 ἀπὸ μπαμπὰ τς: ἀπὸ τὸν πατέρα της. Στ. 35 στὸ σπίτι τ': στὸ σπίτι τοῦ.

ΣΗΜ. Δ'. Περιγραφή τῆς πομπῆς τῆς Καλλινίτσας μᾶς δίνει ὁ Βλάσσης Σκορδέλης, Στενιμαχίτης ὁ ἴδιος, στὸ περιοδικὸ Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἑθνολ. Ἑταιρείας (Τόμ. Α, σελ. 722—723) με τὸν τίτλο «Ὁ Κλειδονισμὸς ἐν Στενιμάχῳ». Τὸ ὄνομα Καλλινίτσα ὑποθέτει ὁ Σκορδέλης, ὅτι ποράγεται ἀπὸ τὸ Καλὴ-Ἀνίτσα. Δὲν μοῦ φαίνεται νάχει δίκην. Περισσότερο πιστεύω νὰ παράγεται ἀπὸ τὸ Καλὴ-Νίκη καὶ νᾶνε θηλυκὸ τοῦ Καλλίνικος, με ἐναλλαγὴ τῆς κατάληξης «κὴ» εἰς «τὴ» καὶ ἔπειτα «τσά». (Πρβλ. Ἀννίκα Ἀννίτσα) Ἐπίσης τὰ ἐπιχειρήματά του, ὅτι τὸ τραγοῦδι εἶνε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Γιαννιτοῦρων δὲν τὰ βρίσκω πειστικά. Οἱ Γιαννίτσαροι ἦσαν Μωταμεθανοὶ καὶ ὄχι Εἰδωλολάτραι, κι' ἔπειτα στὰ χρόνια ποῦ ἔδρασαν, τὰ τόξα, κοντάρια κτλ. εἶχαν πιά ἀντικατασταθῇ με τὰ πυροβόλα ὅπλα. Τὸ «Γιαννίτσαρος» μᾶλλον φαίνεται νὰ ἔχη ἀντικαταστήσῃ τὸ ἀρχικὸ «Γιάννιος, ὁ Γιαννίκaros» δηλ. ὁ μεγάλος Γιάννης. Ὁ Βλ. Σκορδέλης μνημονεύει μόνο τοὺς πρῶτους τρεῖς στίχους τοῦ τραγοῦδιου τῆς Καλλινίτσας με τὴν παρατήρησιν, ὅτι «δυστυχῶς» τοὺς ἄλλους δὲν τοὺς θυμᾶται.

XVII Ἀπέθαν' ἢ Ἀγάπη μου.

Ἀμπέλι χιλιοκούτσουρο
ἐπῆγα ν' ἀμπελώσω

- καὶ δέκα ρυάκια καὶ νερά
νά φέρω ν' αὐλακώσω.
- 5 "Όσα πουλιά δίχως φωλιά,
νά χτίσουν τές φωλιές τους
νά ἔρχονται καὶ-αἱ-ὁμορφες
μ' ὅλες τές ὁμορφιές τους.
- "Ερχεται μιὰ, ἔρχονται δυὸ
10 ἔρχονται τρεῖς καὶ πέντε,
κι' ἀκόμα κείνην π' ἀγαπῶ
δὲν ἔρχεται στ' ἀμπέλι.
- "Αμπέλι μ' χιλιοκούτσουρο,
ποὺ σ' ἔχω-ἀμπελωμένο,
15 μὲ τόσα ρυάκια καὶ νερά
ποὺ σ' ἔχω-αὐλακωμένο,
καὶ σεῖς πουλιά δίχως φωλιά
ποὺ χτίζτε τές φωλιές σας,
καὶ σεῖς, αἱ τόσες ὁμορφες
- 20— μέσα στές ὁμορφιές σας,
ἀκόμα 'κείνην τὴν ξανθιά
ποὺνὲ γλυκεῖά σά μέλι,
ἀκόμα 'κείνη π' ἀγαπῶ
δὲν εἶδετε στ' ἀμπέλι;
- 25— Τ' ἀμπέλι μ' ἐξηράθηκε,
ποὺ πῆγα ν' ἀμπελώσω,
καὶ τὰ νερά τραβήχθηκαν
ποῦφερα ν' αὐλακώσω.
- "Όσα πουλιά ποῦχαν φωλιές
30— χαλάσαν τῖς φωλιές τους,
κι' ὅσες στὸν κόσμον ὁμορφές
ἔχασαν τές δροσιές τους,
"Απόθαν' ἡ ἀγάπη μου
σκοτείνιασεν ὁ κόσμος.

ΣΗΜ. Α'. Φιλιππουπολίτικο Τραγούδι.

ΣΗΜ. Β'. Στ. 2 'Α μ π ε λ ὠ ν ω : φυτεύω ἀμπέλι. Στ. 17 χ τ ί ζ τ ε :
χτίζετε.

ΧVIII. 'Η παραγγελιά τοῦ λαβωμένου

Πέρα σ' ἓνα περιβόλι
ἀπ' ἔχει δέντρα φυτεμένα,

φυτεμένα, φουντουμένα,
 εἶν' ὁ Γιάννης ξαπλωμένος
 5 καὶ στὰ στήθια βαρεμένος.
 Καὶ ὁ δοῦλος του τὸν κλαίγει :
 —Σήκω Γιάννη μ' σήκω ἀφέντη μ'!
 Τὸ κερβάνι θὰ κινήση
 κι' ἡ κυρά μου θὰ ρωτήξη,
 10 —ποῦνε-ὁ Γιάννης, ποῦνε-ὁ-ἀφέντης
 —Νά τὴν πῆς πῶς πάω στὴν Πόλη
 τ' ἄλογο μ' νὰ καλιβῶσω
 βάνω πέταλ' ἀσημένια
 καὶ καρφιὰ μαλαματένια,
 15 παίρνω σύντροφο τὸ Χάρο
 καὶ τὴ μαύρη Γῆ γυναίκα.

ΣΗΜ. Α'. Στενιμαχίτικο τραγοῦδι. Στ. 2 'Α π' ἔχει : ὅπου-ἔχει. 'Α-
 γαπᾶν ἀντὶ ἀγαποῦν, λέγουν οἱ Στενιμαχίτες.

ΣΗΜ. Β'. Στ. 8 Τὸ κερβάνι ἢ καραβάνι : "Ομιλος ἐμπό-
 ρων, ποὺ προτοῦ νὰ γίνη ἡ ἀγορὰ, γραμμὴ τῆς Χίρς (1872) ποὺ εἶχε συνδέση
 τὴ Κωνσταντινούπολι μετὰ τὴν Ἀδριανούπολι καὶ τὴ Φιλιππούπολι ξεκινούσε
 κ' ἐβόλα καὶ μετὰ τὴ συνοδεία ἀρματωμένων ἀρβανιτᾶδων γιὰ νὰ πάη στὴν Πόλι.

XIX Ὁ Ξενητεμένος.

Ἐκείπερα, μετὰ στὰ βουνά, δυὸ μνήματα ρημάζουν,
 τὸ πρῶτο εἶναι τ' ἀδελφοῦ, τᾶλλο τῆς ἀδερφῆς του,
 ποὺ κλέφτες τοὺς σκοτώσανε γιὰ τὰ (ν) τοὺς ξεγυμνώσουν.
 Κι' ἀνάμεσα στὰ μνήματα ξεφύτρωσε ἓνα κλημα,
 5 κάμνει σταφύλι ραζακὶ καὶ τὸ κρασί μελᾶτο,
 κι' ὅποια γυναῖκα θὰ (ν) τὸ πιῇ, ποτὲ παιδί δὲν κάμνει.
 "Ἄς τὸ πινε κι' ἡ μάννα μου, παιδί γιὰ νὰ μὴν κάνη,
 κι' ἂν μ' ἔκαμνε, τί μ' ἔρριξε στὰ ἔρημα τὰ ξένα ;
 Ξένες πλύνουν τὰ ροῦχα μου, ξένες τὰ σαπουνίζουν
 10 τ' ἀπλώνουν, τὰ μαζεύουνε προτοῦ καλοστεγνώσουν.
 Τὰ πλύνουν μιά, τὰ πλύνουν δυό, τὴ τρίτη μοῦ τὸ λένε :
 — Πᾶρε, ξέने μ', τὰ ροῦχα σου καὶ πᾶνε τα στὴ μάννα σ'.
 —"Ἄν εἶχα μάννα κι' ἀδερφή δὲν τᾶφερνα σὲ σένα.
 14 Δὲν ἔχω μάννα κι' ἀδελφή κι' οὔτε στὸν ἥλιο μοῖρα.

ΣΗΜ. Α'. Τραγοῦδι Φιλιππουπολίτικο.

ΣΗΜ. Β'. Στ. 1 ρημάζου : οὐδ. μένουν ἔρημα, ἐρειπωμένα. Στ. 5

μελᾶτο: κρασί πυκνὸ καὶ γλυκὸ σάμελι. Στ. 10 προτοῦ καλὸ-
στεγνώσουν, δηλ. τὰ πλένουν καὶ τὰ στεγνώνουν ὅπως-ὅπως.

ΣΗΜ. Γ'. Τὸ τραγούδι αὐτὸ ἔχει πανελλήνιο χαρακτήρα, με̐ διαφορὲς
κατὰ τόπους παραλλαγές περισσότερο ἢ ὀλιγώτερο πιτυχημένες. Στοῦ Πάσ-
σωφ (CCXX—CCXXIV σελ. 238—240), αὐτὸ βρίσκεται κομματιασμένο σὲ δύο
τραγούδια ἐξέχωρα, με̐ στίχους ἀνόμεσα σχεδὸν ἄσχετους, ποῦ τὸ ἀσχημί-
ζουν. Ἡ παραλλαγὴ τῆς Φιλιππούπολης, ποῦ δημοσιεύεται ἐδῶ, σ' ἓνα μονο-
κόμματο τραγούδι, χωρὶς παραγεμίσματα, με̐ μέτρο τακτικὸ, —βρίσκω, πῶς εἶνε
μιὰ ἀπὸ τὲς ὠραιότερες.

XX Τ' ἀκοῦς κουμπάρα μου;

- 1 Ἀπὸ πῶς ἀπὸ τὰ Καλύβια. Τ' ἀκοῦς κουμπάρα μου;
ἔχω μιὰν ἀγαπτικιά,
Κουμπαρούλα μου γλυκειά.
- 5 Ὅλοι με̐ λένε νὰ τὴν ἐπάρω. Τ' ἀκοῦς κουμπάρα μου;
μὰ εἶναι τὰ-ἐξοδα βαρειά,
Κουμπαρούλα μου γλυκειά.
- Πέντε καρμπόβουλα ἔχει τὸ φέσι. Τ' ἀκοῦς κουμπάρα μου;
καὶ πενήντα ἢ φορεσιά,
Κουμπαρούλα Θανασιά.
- 10 Κούτσουρα, ξύλα, δαδιά, καρβούνια. Τ' ἀκοῦς κουμπάρα μου;
κι' ὅλα τὰ χειμωνικά,

- Κουμπαρούλα μου γλυκειά.
 Σκόρδα, κρομμύδια, πατάτες, ντομάτες. Τ' άκοϋς κουμπάρα μου ;
 κι' όλα τά λαχανικά,
 15 Κουμπαρούλα μου γλυκειά.
 Σελτέδες, μιντέρια, μακάτια, περντέδες. Τάκοϋς κουμπάρα μου ;
 κι' ένα σερκιγιανό χαλί,
 Κουμπαρούλα μου καλή.
 Καλή ή πχντρειά, κχλή κι' ή νύρη Τ' άκοϋς κουμπάρα μου ;
 Μά νάχης γρόσια με (τήν) ούρά
 Κουμπαρούλα μου γλυκειά.
 ΣΗΜ. Α'. Τραγοϋδι Φιλιππουπολίτικο τοϋ 1850—1900.
 ΣΗΜ. Β'. Στ. 7 κ α ρ μ ό β ο υ λ ο : νόμισμα. Στ. 16 μ α κ ά τ ι α :
 χρωματιστά σκεπάσματα τών στρωμάτων. Στ. 17 σ ι α ρ κ ι γ ι ν ό χ α λ ί :
 Σιάρκιοϊ, τó σημερινό Πίροτ τής Σερβίας.

XXI Νέος και γέρος

- Πέρασα άπό το γιοφθρι
 κι' είδα μιό άπό το παραθϋρι,
 με τή μάννα της μαζώνει,
 και τά ροϋχα της μαζώνει.
 5 Μάννα, λέει, πάντρεψέ με,
 σπιτονοικοκύρεψέ με,
 γέρον άντρα μē με δίνεις,
 και σε γέρο μē μ' άφίνεις.
 Δώσε με σε παλλικάρι,
 10 να χαρώ πού θά με πάρη.
 Όλα τά γεροντικά παιγνίδια,
 βρωμοϋν σκόρδα και κρομμύδια,
 και τοϋ νιοϋ τά παιγνιδάκια
 είνε ροίδια με φυλλάκια.
 15 Γέρος πέφτει μες στο στρώμα,
 σάν τó γάϊδαρο στο χώμα·
 νέος πέφτει μες στο στρώμα,
 σάν τó ζάχαρι στο στόμα.
 Όταν γέρος σ' άγκαλιάζει
 20 ή καρδιά σ' αναγουλιάζει,
 κι' όταν νέος σ' άγκαλιάζει
 στα τριαντάφυλλα σε βάζει.

ΣΗΜ. Α'. Τραγοϋδι Φιλιππουπολίτικο.
 ΣΗΜ. Β'. Κ α ι τ ά ρ ο υ χ α τ η ς μ α ζ ω ν ε ι : μαζεϋει τά ροϋχα
 της, ίσως για να φύγη, γιατί ή μάννα της τήν προξενά γέρον άντρα.

ΣΗΜ. Γ'. Καί τὸ τραγοῦδι αὐτὸ ἔχει πανελλήνιο χαρακτήρα. Ἐκεῖ ὅμως ὁ διάλογος εἶνε μεταξύ ἐνὸς γέρου καὶ ἐνὸς νέου κοριτσιοῦ. Ἡ παραλλαγή ἐκείνη ἀρχίζει : «'Αὐτὸ κατ' σέ μιὰ μουρίδα (;), — κάθουντα μιὰ κορασίδα, — ἐκαθόνταν κι' ἕνας γέρος, — ἐκατὸ χρονῶ τὸν ξέρω (;) — σκύφτ' ὁ γέρος νὰ φιλήσῃ — σάλια, μύζες τῇ γεμίζει (;) — φύγε, γέρο, ἀπὸ κοντά μου, σ' ἀναγούλιασε ἡ καρδιά μου, κτλ.». — Ἡ παραλλαγή ὅμως, ποὺ τὴν δημοσιεύω εἶνε πολὺ πρὸ στρωτῆ, καὶ ἡ ὁμοιοκαταληξία τῶν στίχων εἶνε ἀμεμετῆ Γι' αὐτὸ καὶ δημοσιεύεται.

XXII. Ἡ Σμυρνιά.

Ἐταξίδεψα στὴ Σμύρνη καὶ μὲ πάντρεψαν αἱ χῆρες
καὶ μοῦ δώσανε γυναῖκα π' ἄζιζε καὶ χίλιες λίρες.
Τὸ κρασί ἔτσι τὸ πίνει στὸ βουτσὶ ποὺ δέν ἀφίνει,
τὸ ρακὶ τὸ δοκιμάζει ὥσπου πέφτει καὶ πλαγιάζει,
5 Τὴ Δευτέρα βάζει πλύνει καὶ τὴν Τρίτῃ τὰ ξεπλύνει,
τὴ Τετράδῃ τὰ ἀπλώνει καὶ τὴ Πέφτῃ τὰ μάζωνει,
καὶ τὴν Κυριακὴ τὰ βάζει καὶ στές ψεῖρες πάλι βράζει.
Γνέθει ἕνα κουβαράκι, ἴσα μ' ἕνα καρυδάκι
καὶ τὸ βάνει στὸ σεντοῦκι νὰ τὸ σέρῃ τὸ ποντίκι.
10—Χάλνα, ἄντρα μ', τὸ ντουβάρι γιὰ νὰ βροῦμε τὸ κουβάρι
νὰ σὲ κάνω ξν' ἀμπέτσα, σὰν τοῦ πετεινοῦ τὴν πέτσα.
διαν ζέστα νὰ κρυώνῃς, κι' ὅταν κρύο νὰ παγώνῃς,
χάλνα, ἄντρα μ', τὸ ντουβάρι γιὰ νὰ βροῦμε τὸ κουβάρι.

ΣΗΜ. Α'. Φιλιππουπολίτικο τραγοῦδι.

ΣΗΜ. Β'. Στ. 4 Β ο υ τ σ ῖ: βαρέλι μικρό, βυτίον. Στ. 10 ν τ ο υ β ἄ ρ ι: ὁ τοῖχος. Στ. 11 ἀ μ π ἔ τ σ α μ ι κ ρ ὸ ν ἄ μ π ᾶ: χοντρὸ μάλλινο φόρεμα.

XXIII. Πάρ' το ἀπόφασι.

Φανούκα μ' πάρτο-ἀπόφασι
μαζίτσα μ' πιά νὰ ζήσης.
ἄφησε μάννα κι' ἀδερφές,
τὸν ἄντρα ν' ἀποχτίσης.
5 Μήγαρ μᾶς καταράστηκαν
νᾶμαστε χωρισμένοι ;
Γιάλα νὰ ζήσωμε μαζί
σὰ ντέντρα στερεωμένοι.
Σὺ ἀπ' κεινὰ μαραινέσαι,
10—κι ἐγὼ 'ποδνὰ λυποῦμαι,
δὲν εἶνε τὸ καλλίτερο
τὰ δυὸ μας νὰ παρτοῦμε ;

Είδα στο όνειρο μ' έψες
 πώς βρίσκομαι στή μάντρα,
 15 καί σένα πώς σέ πλάνεψαν
 καί πήρες άλλον άντρα,
 καί πάλ' αποκοιμήθηκα
 καί σ' είδα στο πλευρό μου,
 "Ελα πουλί, κ' αλήθεψε
 20 έτοϋτο τ' όνειρό μου.

ΣΛΜ. Α', Στενιμαχίτικο τραγοϋδι.

ΣΗΜ. Β'. Στ. 7 γ ι ά λ α: Ελα. Στ. 9 καί 10 ά π' κ ε ι ν ά, . . π ο -
 δ ν ά: άπό κ ε ι ν ά . . . άπό έδω ν ά.

XXIV. Τώρα δοξάζω τόν Θεό.

Τώρα δο-ξά-ζω τόν Θε-ό Τόν Άη Νι-κό-
 ---χα ρχα--- στώ. Πού πιανω χέ-ρι δρο
 σε ρε, έ-να χερά-α---νι τρυφε-ρο.
 Ε-χα που-γά-νι μ' έ-χα Στη Σμύρ-νη παγώνι έ-χα
 έ-χα που-γά-νι μ' έ-χα Στη Σμύρνη πα-γώνι έ-χα

Τώρα δοξάζω τόν Θεό
 τόν Άη-Νικόλα φχαριστώ
 που πιάνω χέρι δροσερό,
 ένα χεράκι τρυφερό.

- 5 "Ελα πουλάκι μ' ἔλα·
στή Σμύρνη πάγω κι' ἔλα.
Πές τὴν κυρά σου νᾶρτη-ἔδῳ,
κι' ἔχω δυὸ λόγια νά τὴν πῶ,
νά τὴ φιλήσω στὸν λαιμό,
10 κι' ἀπ' τὸν λαιμό στὸ μάγουλο,
"Ελα πουλάκι μ' ἔλα κτλ.
Χτίζει κι' ὁ "Ερωτας φωλιά
μὲς στὰ σγουρά σου τὰ μαλλιά,
καὶ βγαίνουν δώδεκα πουλιά,
15 τὸ-ἔνα μ' ἀνθρώπινη λαλιά·
"Ελα πουλάκι μ' ἔλα κτλ.
Καὶ τὸ πουλί πού τραγουδεῖ,
μὲς στὸ τραγούδι του μιλεῖ :
'πὼς ἀγαπᾷς τὴ μάννα σου
20 ἀγάπα καὶ τὸν τὸν ἄντρα σου
"Ελα πουλάκι μ' ἔλα κτλ.

ΣΗΜ. Α'. Τραγούδι φιλιππουπολίτικο καὶ στενίμαχίτικο.

ΣΗΜ. Β'. Στ. 2 τὸν "Αἰ Νικολά εὐχαριστῶ, Σὰν τὸν
προστάτη ἅγιο τῆς καλῆς τύχης στὰ συνειδήσια.

ΣΗΜ. Γ'. ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ. **Ἀρραβῶνες καὶ γάμοι.** Στὰ παλιὰ τὰ χρόνια
καὶ ὡς στὰ 1870 τ' ἀρραβωνιάσματα στὴ Φιλιππούπολι καὶ τὸ Στενίμαχο ἦταν
οἰκογενειακὴ καὶ ὄχι ἀτομικὴ ὑπόθεσι τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης. "Όταν ἔπαιρ-
ναν τέλος ὅλα τὰ προκαταρκτικὰ ζητήματα ὁ γαμπρὸς πῆγαινε στὸ σπίτι τῆς
νύφης συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν προξενίτη, ὅπου τὸν ὑποδέχονταν οἱ γονεῖς τῆς
νύφης. Ἡ τελευταία, στὸ Στενίμαχο, παρουσιαζότανε μόνον γιὰ νὰ κερᾷ
τὸ γλυκὸ καὶ τὸν καφέ, χωρὶς νὰ προσφέρῃ λέξι καὶ εὐθὺς ἀμέσως ἐβγαίνει ἀπὸ
τὸ δωμάτιο. Ἀλλὰ καὶ ὅταν κερνοῦσε ἔσκυβε τόσο πολὺ, πού γιὰ τὸ γαμπρὸ
ἦταν συχνὰ ἀδύνατον νὰ ξεδιαλέξῃ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς. "Ετσι ὑπάρχουν
περιπτώσεις στὸ Στενίμαχο, ἄλλῃ νὰ βγῇ νὰ κερᾷ καὶ ἄλλῃ κατόπι νὰ πα-
ρουσιάζεται γιὰ τὸν γάμο. Τὰ δαχτυλίδια τ' ἄλλοζαν οἱ συγγενεῖς. Στὲς βεγ-
γέρες καὶ στὰ τραπέζια πού ἐπακολουθοῦσαν ἡ νύφη ἦταν ἀόρατη. Κατὰ τὴ
ρωσικὴ κατοχὴ (1877—79) στὸ Στενίμαχο ὁ πρῶτος πού τόλμησε νὰ νεωτε-
ρίσῃ βγαίνοντας περίπατο μὲ τὴν ἀρραβωνιαστικιά του ἦταν ὁ Στέργιος ὁ
Πάγκαλος μὲ τὴν κόρη τοῦ Καραγιαννάκη. Τὰ παιδιά ὅμως τοὺς πῆραν τὸ
κατόπι μὲ τὲς φωνές «Ἐλάτε μπρέ, νὰ δῆτε τίς ἀρραβωνιασμένας!». Ἀποτέλε-
σμα : συναγεμὸς καὶ ματαίωσι τοῦ περιπάτου.—Μετὰ τὰ στεφανώματα, τότε
μόλις ἀλλὰ τότε μόνον ὁ γαμπρὸς ἔπιανε τὸ χέρι τῆς νύφης στὸν χορὸ πού
ἀμέσως ἀκολουθοῦσε καὶ τὸν ἔσερναν αὐτὸς μὲ τὴ νύφη. «Οἱ λαλητᾶδες»
ἔπαιζαν τραγουδώντας τὸ «τώρα δοξάζω τὸν Θεό», πού τὸ τραγουδοῦσε μαζί
κι' ὁ γαμπρὸς. Καὶ πὼς νὰ μὴ δοξάζῃ τὸν Θεό του ὁ ἄνθρωπος !

XXV Τριανταφυλλέτσα μ' πράσινη.

Τριανταφυλλέτσα μ' πράσινη,
 πότε θά κοκκινίσης
 νά κάνης τὰ τριαντάφυλλα σ'
 τὸν κόσμο νά στολίσης,
 5 καὶ μένα τὸν ἀνύπαντρο
 νά μὲ καλοκαρδίσης ;
 Τριανταφυλλέτσα μ' πράσινη,
 πότε θά κοκκινίσης,
 Κόρη μ' πότε θά (ν) τὸ σκεφτῇς
 10 νά ἐρτῇς νά μὲ μιλήσης,
 καὶ τὴ καυμένη μου καρδιά,
 νά τὴ δροσοποτίσης.

ΣΗΜ. Α'. Τραγοῦδι στεν:μαχίτικο.

ΣΗΜ. Β'. Στ. Ν ἄ ἔ ρ τ ῆ ς ν ἄ μ ι λ ῆ σ η ς· ἄλλη ἐκδοχή: νάρτης
 νά μὲ φιλήσης.

ΣΗΜ. Γ'. ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ. Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ μπορεῖ νά ὀνομαστῇ, τὸ
 «τραγοῦδι τοῦ γεροντοπαλλίκαρου». Ὡς πρὸς τὸ 1906 ἦταν ἀδύνατο νά βρεθῇ πα-
 ρέα ἀπὸ γεροντοπαλλίκαρο, κάποια φεγγαρολουσιτὴ νύχτα σὲ κανένα σαλάσι,
 [καφενεῖο ἐξοχικὸ πάνω ὅπὸ τὸν ποταμὸ τοῦ Στενιμάχου], νά μὴν ἀκούσης τὴ
 «τριανταφυλλέτσα» ἄσωτες φορές, μὲ τίς ἀναπόσπαστες διακοπές ἀπὸ ξεφω-
 νητὰ «ἄχ» καὶ «βάχ».

XXVI Κυρά μου τὸ σκουφάκι σου

Κυρά μου τὸ σκουφάκι σου
 βάλε το παρακάτω
 καὶ μὴ μὲ κάνεις νά σφαγῶ
 στὴν πόρτα σου-ἀποκάτω.
 5 Πῆρες τ' ἀνθάκια ἀπτὴ ροδιά,
 τ' ἀσπράδι-ἀπὸ τὰ χιόνια,
 πῆρες καὶ τὰ ματόφρυδα
 ἀπὸ τὰ χελιδόνια.
 Τρώγω, μὲ τρώγει ἡ ἔγνοια σου
 10 μασῶ δὲν καταπίνω,
 πίνω νερὸ νά δροσιστῶ,
 φαρμάκι - εἶνε κι' ἐκεῖνο.

ΣΗΜ. Α'. Φιλιππουπολίτικο τραγοῦδι.

XXVII. Ὁ μεθύστακας.

- Ὁ ἥλιος βασιλεύει κι' ἡ μέρα σώνεται
 κι' ὁ Κώτσος ὁ δικός μας δὲν περιμαζώνεται.
 Τ' ἄλλα τὰ παλλικάρια θὰ πᾶν μὲ συντροφιές,
 χορεύουν, σεργιανίζουν, βρίσκουν κι' ἀγαπτικές,
 5—κι' ὁ Κώτσος ὁ δικός μας σὰ βγαίνει ἀπ τὴ δουλειά
 ἀπτ' ἀργαστηρι τ' ἴσια θὰ πάη στὸ μηχανᾶ.
 —Ἄκουσε, λέω, Κωστάκη, μάζωξε τὸ μυαλό,
 »ἔχει κι' ἄλλα σοκάκια χώρια-ἀπ τὸ καπηλειό».
 —Ἄκουσε, λέω, Κωστάκη, στὰ λέω ἀπὸ καλὰ
 10 »μὲ τὸ κρασί πού πίνεις, θὰ πέσης σὲ μπελᾶ,
 —Παππᾶ μ' τοῦ κάκου ἦρτες, τοῦ κάκου μὲ μιλᾶς
 »κι' ἐμένα τὸ ξηρό μου, εὐκόλα δὲ γυρνᾶς.
 »Ὁ κόσμος εἶνε σφαῖρα κι' ὅλο γυρίζουμε
 »μὰ ἐγὼ μὲ τὸ κρασάκι δὲν σακλεντίζομαι.
 15 »Κάθε στιγμή πού φεύγει δὲ θὰ γυρίση πιά,
 »καὶ τὰ καλὰ τοῦ κόσμου βρίσκονται στὰ βουτσιά.

ΣΗΜ. Α'. Στενιμαχίτικο τραγούδι.

ΣΗΜ. Β'. Στ. 2 Δὲ ν π ρ ι μ α ζ ῶ ν ε ν α ι : δὲν περιμαζεύεται. Στ. 6
 μ ε χ α ν ᾶ ς : λέξις τουρκική: καπηλειό. Στ. 8 μ α ζ ῶ ξ ε τ ὸ μ υ α λ ὸ ;
 περιμάζεψε τὰ μυαλά σου. Στ. 14 σ α κ λ ε ν τ ῖ ζ ο μ α ι τουρκ. στενοχω-
 ροῦμαι. Στ. 16 Βουτσιά, βαρέλι, βυτίο.

XXVIII. Τὸ ὄνειρο.

- Ποῦσε κόρη μ' κρυβημένη καὶ δὲ βγαίνεις νὰ σὲ ἰδῶ;
 ἓνα ὄνειρο πού εἶδα, θέλω τώρα νὰ στὸ πῶ.
 Εἶδα ψές στὸ ὄνειρό μου πὼς σὲ χῶμα μαλακὸ
 φύτεψα ρόδα καὶ κρίνους καὶ σγουρὸ βασιλικό.
 5 Φύλαγα καὶ πότιζα τὰ κάθε βράδυ μοναχός,
 καὶ σὰν ἀνθισαν τὰ εἶχα ἓνα θάμμα ὁ φτωχός.
 Πέρασαν χελιδονάκια καὶ μοῦ πήραν τὸν καρπό,
 μάδησαν ρόδα καὶ κρίνους, φάγαν τὸν βασιλικό.
 —Τί σοῦ μέλλει, παλληκάρι, κι' ἂν σοῦ πήραν τὸν καρπό;
 10 ἔχεις ἄλλα νὰ φυτέψης ρόδα καὶ βασιλικό.
 —Τί μοῦ μέλλει κοριτσάκι μ', ἂν μοῦ πάρουν τὸν καρπό;
 ἄνθι δευτεροσπαρμένο δὲν εἶνε μυρωδικό.

ΣΗΜ. Α'. Φιλιππουπολίτικο τραγούδι.

XXIX Τῆς Σταυρούδας.

Δέν ἦσουν σὺ ποὺ μ' ἔλεγες σάν δὲ σὲ δγιῶ πεθαίνω ;
τώρα μὲ μιὰς μὲ ξέχασες καὶ παίρνεις ἕναν ξένο.

Σταυρούδα μου μὲ τὸ μαντώ,
ποὺ ξέχασες τὸν Προεστό.

- 5 Δέν ἦσουν σὺ ποὺ μ' ἔλεγες, πὼς ταῖρι θὰ μὲ κάνεις ;
τώρα ἐμένα (ν) ἄφησες καὶ Βούργαρο θὰ πάρης.
Σταυρούδα μου, χρυσό μ' πουλί,
ποὺ πῆρες τὸν ἀνακριτῆ.

- Κρῖμα στὰ τόσα γράμματα σ', κρῖμα στὴν ἐμορφιά σου,
10 γκουντίλεψες τὸ σόϊ σου, ντρόπιασες τὴ γενιά σου.

"Αχ σὺ μὲ τὰ ξαθιά μαλλιά
ποὺ ντρόπιασες τὸν μαχαλά.

- "Η ὥρα ἦταν δώδεκα σ' ἔβαλαν μέσ στ' ἀμάξι,
νὰ μὴ σὲ πάρη-ὁ-ἀνακριτῆς-κι' ἀπτὴ χαρὰ τ' πετάξῃ·
15— μὰ-ὅτι ὁ μπαμπὰς σου κι' ἂν σὲ πῇ,
σὺ θέλεις τὸν ἀνακριτῆ.

Πὼς ξέχασες τί ἦσουν σὺ καὶ παίρνεις ἕναν Βῆτα
κρῖμα στὴν ἐξυπνάδα σου, ἐπάτησες στὴν πίττα.
Σταυρούδα μου, χρυσό μ' πουλί
ποὺ πῆρες τὸν ἀνακριτῆ.

ΣΗΜ. Α'. Σατυρικό-Στενιμαχίτικο τραγοῦδι.

ΣΗΜ. Β'. Στ. 10 γ κ ο υ ν τ ί λ ε ψ ε ς : γουντιλέβω, ἀπὸ τὸ γούντιλας, τοπικὴ ἐλληνικὴ λέξις, ποὺ σημαίνει ἀνθρωπο, ποὺ ἐξωτερικὰ παρουσιάζεται σάν πολιτισμένος καὶ Κύριος ἀλλ' οὐσιαστικά, κι' ἅμα λιγάκι τὸν ξύσης, παρουσιάζεται χωριάτης καὶ πρόστυχος. Στ. 17 ἕ ν α ν Β ῆ τ α, τὸ ἀρχικὸ γράμμα τοῦ Βούλγαρος. "Ετσι συνθηματικά οἱ Στενιμαχίτες ὀνόμαζαν τοὺς Βουλγάρους καὶ Βουλγάρες.

ΣΗΜ. Γ'. ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ. Μικτοὶ γάμοι. Συνοικέσια μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ὡς τὴν ἐποχὴν τοῦ Σχίσματος (1870) ἦταν συνηθέστατα στὴ Φιλιππούπολι καὶ στὸ Στενίμαχο. Ἀλλὰ μετὰ τὸ σχίσμα τέτοιοι γόμοι κόπηκαν σὰ μὲ μαχαίρι, γιατί κανένας Ρωμῆος δέν ἤθελε νὰ δώσῃ τὴν κόρη του ἢ τὴν ἀδελφή του σὲ «σχισματικό». Μετὰ τὴν ἔνωσι τῆς Βουλγαρίας μὲ τὴν Ἀνατ. Ρωμυλία, πτωχὲς Ἑλληνοποῦλες ἀρχισαν ξανά νὰ παίρνουν βουλγάρους στὴ Φιλιππούπολι ὅχι ὁμῶς καὶ στὸ Στενίμαχο. Πρῶτὴ πλουσία, εὐμορφὴ καὶ μορφωμένη Στενιμαχίτισσα, ποὺ παρὰ τὴν θέλησι τῶν γονέων της πανδρεύθηκε βούλγαρο ἦταν ἡ Σταυρούδα Λιόλτσιου. Οἱ γονεῖς της τῆς ἔδιναν κάποιον Προεστόν (Στίχ. 4). Ἑλλήνα καὶ ἀπὸ καλὴν οἰκογένεια, ἀλλὰ χωρὶς ἀτομικὴν ἀξία καὶ μὲ πολλὰ ἐλαττώματα. Αὐτὴ ἐπέμεινε νὰ πάρῃ ἕναν Βούλγαρο, ποὺ τὸν ἀγάπησε, τὸν Χρῆστο Κάλεφ, προτίτερα ἀνακριτῆ τοῦ Στενιμάχου.

(Στ. 4 καὶ 20) καὶ ὑστερώτερα, δήμαρχο τῆς πόλεως, ἕναν μορφωμένο καὶ πράγματι ἀξιαγάπητο νέο. Οἱ γονεῖς τῆς γιὰ νὰ τὴν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὸν Κάλεφ καὶ γιὰ ν' ἀλλάξῃ περιβάλλον, τὴν ἔστειλαν στὴν Φιλιππούπολι (Στ. 13—14), κι' ἐκεῖ παρεκάλεσαν τὸν Μητροπολίτη καὶ ἄλλους οἰκογενειακοὺς φίλους νὰ τὴν νοθετήσουν, ἀλλὰ τοῦ κάκου! ὁ γάμος μὲ τὸν βούλγαρο Κάλεφ ἔγινε. Οἱ γονεῖς τῆς καὶ ὁ ἀδελφός τῆς Γιάννης Λιόλτσιου (σκοτώθηκε στὰ 1913) τὴν συγχώρησαν, ὅχι ὁμῶς καὶ ἡ κοινὴ γνώμη. Τῆς ἔβγαλαν τραγοῦδι. Ἡ καταβοὴ τοῦ κόσμου ἔφαγε τὴ δυστυχισμένη! Δυὸ χρόνια μετὰ τὸν γάμο τῆς, νεώτατη καὶ ὠραιότατη, ἀπέθανε, λέγουν, ἀπὸ μαρασμό.

XXX. Σκαντζόχοιρος ὁ Γιούδας.

Σκαντζόχοιρος ὁ Γιούδας
σέρνει τὸ χορὸ γαιῖτα νι,
μπρὲ σκαντζόχοιρε Ἰούδα
τί μὲ κάμνεις μὲ τὸ μάτι;

5—Σὲ πατῶ μὲ τὸ ποδᾶρι
καὶ μαζεύεσαι κουβᾶρι.

ΣΗΜ. Α'. Στενιμαχίτικο ξόρκι.

ΣΗΜ. Β, Στ. 2 σέρνει τὸ χορὸ γαιῖτα νι: σέρνει τὸν χορὸ ἀδιάκοπα.

ΣΗΜ. Γ'. ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ. Τὰ ξόρκια. Τὰ ξόρκια, λείψανα τῆς εἰδωλολατρείας, διατηρήθηκαν πολὺ περισσότερο στὸ Στενίμαχο παρὰ στὴ Φιλιππούπολι. Τὸ ξόρκι τὸ πιὸ-πάνω ἦταν γιὰ βασκαμὸ καὶ γιὰ κακὸ μάτι. "Ὅταν τὸ πρόσωπο ποῦ ἔπαθε ἀπὸ βασκαμὸ ὑποπεύονταν αὐτόν ποῦ τὸ βάσκανε, γίνονταν κάποια ἱεροτελεστεία. Πρωτὶ ξημερώματα ἔκοβαν ἕνα τσάκνο (πελεκῶδι) ἀπὸ τὴν ἐξώπορτα τοῦ προσώπου ποῦ εἶχε τὸ «κακὸ μάτι». Τὸ ξυλάκι αὐτὸ μὲ δυὸ τρία ξηρὰ γαρύφαλα «καραμφύλλια» καὶ θυμίαμα τὸ ἔβαζαν στὸ θυμιατὸ καὶ θύμιζαν σταυρωτὰ τρεῖς φορές τὸν ἄρρωστο, ἀπαγγέλλοντας τὸ παραπάνω ξόρκι.

XXXI. Τῆς περδικίτσας

Περδικίτσα ἡμίρωνα
στὸ μικρὸ μ' τὸ δάχτυλο,
κι' ὅσο τὴν ἡμίρωνα
τόσο κι' ἀγριεύουνταν.

5 Μιὰ τὴν πῆρε τὸ κακὸ,
καὶ τὴν πῆγε στὸ βουνό,
στὸ βουνὸ τὸ πετρωτό.
Κάνει χρόνους κάνει δυό.
Καὶ περνῶ κι' ἐγὼ π' ἐκεῖ,

10 τὴν ἀκούγω νὰ λαλῇ,

—Λάλα, λάλα πέρδικα
 νά σ' ἀκούση-ὁ-ἀφέντης μου,
 νά σέ φέρει σκούνταβα,
 σκούνταβα βενέτικα
 15 κι' ἀδριανουπολίτικα.
 Νά σέ φέρη μακρυά
 πρὸς τῆς Προύσας τὰ νερά,
 κι' ἀπ' ἐκεῖ πάλιν ἐδῶ
 νά χαρῆς καὶ νά χαρῶ.

ΣΗΜ. Α'. Ξόρκι Στενιμαχίτικο.

ΣΗΜ. Β'. Στ. 1 μίρωνα: ἡμέρωνα. Στ. 7 πετρώτό: τὸ πετρώδες. Στ. 14 σκούνταβα: σκούδα: παλὴ γαλλικὸ νόμισμα ἀξίας περίπου ἑνὸς ταλλήρου.

ΣΗΜ. Γ'. Ξόρκι γιὰ τοὺς ἀσώτους ἢ γιὰ συζύγους, πού ἐνῶ στὴν ὄρχη ζοῦσαν καλά, ἔπειτα ἄρχισαν νά ψυχραίνωνται ἀνσμεταξύ τους καὶ νὸ λογοφέρνουν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εἰσαγωγικὴ σημείωσι	Σελ.	279
I. 'Ο Μαντίτσας	»	280
II 'Ο φόνος τοῦ Τσορμπατζή-Γιαννάκη	»	281
III 'Η 'Εμίρσση	»	282
IV 'Ο Κουρσάρος	»	283
V 'Ο Χάρος κι' ἡ Λυγερή	»	284
VI 'Η 'Εβραιπούλα	»	285
VII Τῆς Λένκως τὰ καμώματα	»	285
VIII Τ' ἀρραβωνιάσματα	»	286
IX 'Ο πασὰς μετὰ τὰ γαϊδούρια	»	288
X Τοῦ κάστρου αἱ παράξεις	»	288
XI Τὰ Καστρινα κορίτσια	»	289
XII 'Η Μανιώ	»	289
XIII 'Η κόρη τοῦ Τζεרבάνη	»	290
XIV Τὸ φοβερό φερμάνι	»	290
XV Τῆς Βιγκέρας	»	291
XVI 'Η Καλλιτίτσα	»	292
XVII 'Απέθαν' ἡ ἀγάπη μου	»	294
XVIII 'Η παραγγελία τοῦ λαβωμένου	»	295
XIX 'Ο Ξενητεμένος	»	296
XX Τ' ἀκοὺς κουμπάρα μου ;	»	297
XXI Νέος καὶ γέρος	»	298
XXII 'Η Σμυρνιά	»	299
XXIII Πάρ' το ἀπόφαι	»	299
XXIV Τώρα δοξάζω τὸν Θεό	»	300
XXV Τριανταφυλλέτσα πράσινη	»	302
XXVI Κυρά μου τὸ σκουφάκι σου	»	302
XXVII 'Ο Μεθύστακας	»	303
XXVIII Τὸ ὄνειρο	»	303
XXIX Τῆς Σταυρούδας	»	304
XXX Σκαντζόχοιρος ὁ Γιούδας	»	305
XXXI Τῆς περδικίτσας	»	305